

Oost-Nederland: nieuw landbouwbeleid biedt kansen voor uniek gebied

Kees de Bont (LEI) en Carin Rougoor (CLM Onderzoek en Advies)

Het Europese landbouwbeleid (GLB) vanaf 2013 met een uitwerking van de Houtskoolschets biedt kansen voor landbouw, natuur, landschap en milieu in Oost-Nederland. De GLB-gelden kunnen een belangrijke stimulans zijn voor het realiseren van beleidsdoelen. Dit is het resultaat van een verkenning door CLM Onderzoek en advies en LEI in opdracht van de provincies Gelderland en Overijssel.

Doel van verkenning

De visie van het kabinet op het GLB tot 2020 staat beschreven in de Houtskoolschets. Deze schets geeft drie doelen aan: versterking van de concurrentiekracht van de landbouw, ondersteuning van de landbouw in 'gehandicapte gebieden' en beloning van agrariërs die maatschappelijke (groene en blauwe) diensten leveren. Als de Houtskoolschets wordt uitgevoerd, zullen in de komende jaren de bestaande bedrijfstoelagen worden ingezet om deze drie doelen te bereiken. In de verkenning is nagegaan wat de mogelijkheden in Gelderland en Overijssel zijn: Hoe kan de Houtskoolschets worden uitgewerkt voor het tweede en derde doel? En wat zijn de effecten hiervan voor de landbouw en voor natuur, landschap en milieu?

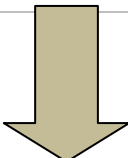
Maatschappelijke waardevolle gebieden

Beide provincies kennen gebieden waar de landbouw niet optimaal kan worden bedreven en waar het voortzetten van de landbouw op prijs wordt gesteld door de samenleving. Gebieden met (natuurlijke en of bestuurlijke) beperkingen zijn vooral de kleinschalige landschappen, die worden gekenmerkt door perceelsgrenzen met houtwallen, en rondom de Natura 2000-gebieden, waar onder meer de ammoniakemissie moet verminderen. Daarnaast zijn de productiemogelijkheden in de stroomgebieden van beken e.d. (natte natuur) aan beperkingen onderhevig. Als zodanig kan in Gelderland en Overijssel in totaal een oppervlakte van bijna 200.000 ha (40% van de oppervlakte agrarische cultuurgrond) als kleinschalig worden aangemerkt. Een ruwweg even grote oppervlakte ligt binnen een straal van 3 km van de Natura 2000-gebieden in de beide provincies. Geringer van oppervlak (enkele tienduizenden ha) is de landbouw in de natte natuurgebieden. Genoemde gebieden overlappen elkaar gedeeltelijk. Mede daardoor ligt het voor de hand om een combinatie van maatregelen te treffen. Hierop aansluitend kunnen ook de diensten van agrariërs worden beloond, bijvoorbeeld het onderhoud van landschapselementen, zoals houtwallen, en randenbeheer rond beken. Met een gecombineerde aanpak kan een kwaliteitsimpuls aan landschap, natuur en milieu in Oost-Nederland worden gegeven.

Kosten van beleid voor landschap, natuur en milieu

De kosten van verschillende maatregelen om de doelen op het terrein van landschap, natuur en milieu, waaronder het waterbeheer, in genoemde gebieden te realiseren zijn becijferd op 150 miljoen euro per jaar (tabel 1). Het effect op de landbouwproductie in beide provincies is een beperkte daling van de melkveestapel. Enerzijds omdat houtwallen en andere landschapselementen in stand blijven, anderzijds omdat intensievere melkveebedrijven rond de Natura 2000-gebieden minder vee per hectare kunnen houden. De kosten ter compensatie van de landbouwbedrijven voor deze beperkingen worden uit genoemd bedrag van 150 miljoen euro gefinancierd.

Tabel 1 Verschillende GLB –scenario's in Gelderland en Overijssel				
	Kern	Oppervlak (ha)	Kosten (mln.euro)	Effecten op structuur landbouw en maatschappelijke doelen
Scenario 1 landschap	1a. Kleinschalig (handicap verplicht)	200.000 ha	32	Kleine afname aantal melkkoeien. Basiskwaliteit landschap blijft behouden
	1b. Onderhoud landschapselementen / groen-blauwe diensten (actief)	Gehele provincies	8 tot 59	Meer biodiversiteit door verschillende vegetatielagen, afhankelijk van deelname overige groen-blauwe diensten klein tot groot effect op landschappelijke kwaliteit
Scenario 2 natuur	Extensivering (handicap, deels ingreep, vrijwillig)	220.000 ha	56,1	Melkveehouderij iets extensiever. Kleine vermindering van de ammoniakdepositie op Natura 2000 gebieden
Scenario 3 Hoog grondwater	3a. Hoge grondwaterstand (handicap, verplicht)	10.000 tot 30.000 ha	0,5 tot 1,8	Positief effect op natuur, landschap, nitraat en klimaat
Scenario 3 Water	3b. Randenbeheer / bufferzones (actief)	785 km randen	1,4	Wisselend (afhankelijk van situatie ter plaatse), licht positief waterkwaliteit
				
Combinatie	Scenario 1a, 1b, 2, 3a, 3b	Gehele provincies	150	Basiskwaliteit landschap, meer biodiversiteit, vermindering ammoniakdepositie, verbetering waterkwaliteit

Betekenis van bedrijfstoelagen voor de landbouw

De huidige bedrijfstoelagen voor de landbouw in Gelderland en Overijssel belopen in totaal bijna 250 miljoen euro per jaar, dit is bijna 30% van het bedrag voor geheel Nederland. In Gelderland en Overijssel is bijna de helft van de toeslagen gebaseerd op de compensatie voor de door de EU besloten melkprijsverlaging. Daarnaast gaat een belangrijk deel van de toeslagen naar de vleeskalverhouderij en naar de teelt van snijmais en akkerbouwgewassen (graan, suikerbieten en zetmeelaardappelen).

De toeslagen bepalen de laatste jaren een belangrijk deel van het inkomen van de betreffende landbouwers. Afhankelijk van de aard van het bedrijf en het bedrijfsresultaat kan dat oplopen tot 100%. Door het wegnemen van de toeslagen zal op melkvee- en akkerbouwbedrijven het inkomensniveau zonder meer dalen. Voor de vleeskalverhouderij kan het effect geringer zijn doordat de toeslag wordt gecompenseerd door een hogere prijs van het product en of een lagere prijs van de aan te kopen jonge kalveren. Zonder toeslagen komt het inkomen van veel bedrijven dus sterk onder druk en daarmee ook de economie in de regio's. Wanneer de kosten van genoemde aanpak in zijn geheel uit de bedrijfstoelagen zouden moeten worden betaald, betekent dat een aderlating voor de landbouw. Er zijn echter diensten meegenomen die al vergoed worden uit middelen van onder meer de provincies en het Rijk (LNV). De maatschappelijke waarden die met de aanpak worden gewaarborgd zijn van zo'n groot belang dat het verantwoord is ook andere middelen dan de bedrijfstoelagen hiervoor in te zetten.

Meer informatie: rapport Kansen voor een uniek gebied, Maatwerk voor het GLB in Oost-Nederland, Auteurs: C. Rougoor, W. Tolkamp en G. Kuneman (CLM) K. de Bont, J. Jager, J. Helming en B. Smit (LEI).